

Johan Willem Beyen: een plan voor een gemeenschappelijke markt

Johan Willem Beyen 1897- 1976

De internationale bankier en zakenman Johan Willem Beyen was een Nederlandse politicus die halverwege de jaren vijftig met zijn “plan-Be en” het proces van de Europese integratie nieuw leven inblies.

Beyen is een van de minder bekende grondleggers van de EU. Degenen die hem kenden, bewonderden hem om zijn charme, internationale denkwijze en vlotte sociale omgang.

In Nederland leverde Beyen als minister van Buitenlandse Zaken een belangrijke bijdrage aan het Europese eenwordingsproces. Hij slaagde erin terughoudende partijen in Nederland en in de rest van Europa te overtuigen de Europese integratie te aanvaarden. Zijn “plan-Beyen” bestond uit een voorstel voor een douane-unie en verstrekkende economische samenwerking in een gemeenschappelijke Europese markt. De essentie ervan werd in 1957 opgenomen in de Verdragen van Rome en heeft sindsdien altijd centraal gestaan in de Europese Unie

De beginjaren

Johan Willem (Wim) Beyen werd geboren op 2 mei 1897 in het Nederlandse Utrecht. Als zoon van een welgesteld gezin beleefde hij een zorgeloze jeugd en genoot hij van een internationale opvoeding met de nadruk op literatuur en muziek. In 1918 rondde hij zijn rechtenstudies aan de universiteit van Utrecht af en begon hij zijn carrière in de nationale en internationale financiële sector. Zijn eerste functie was op het Nederlandse ministerie van Financiën, maar in 1924 stapte hij over naar de bedrijfs- en bankenwereld. Hij werd uiteindelijk voorzitter van de Bank voor Internationale Betalingen en directeur van het Brits-Nederlandse consumptiegoederenbedrijf Unilever.

De Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte Beyen in ballingschap in Londen, terwijl zijn thuisland door nazi-Duitsland werd bezet. In 1944 speelde hij een belangrijke rol op de conferentie van Bretton

Woods waar de fundering voor een naoorlogse internationale financiële structuur werd gelegd. Vanaf 1946 vertegenwoordigde hij Nederland in het bestuur van de Wereldbank en vanaf 1948 vervulde hij diezelfde rol in het Internationaal Monetair Fonds.

Minister van Buitenlandse Zaken

Beyen was Nederlands minister van Buitenlandse Zaken gedurende de jaren van wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de oorlog was Beyen ervan overtuigd geraakt dat volledige economische samenwerking op regionaal vlak nodig was om een nieuwe financiële crisis, zoals die van de jaren dertig, te voorkomen. Leaders in het Europa van na de oorlog begonnen in te zien dat oorlogsgeweld en economische crises alleen konden worden overwonnen door op internationaal vlak samen te werken. Terwijl sommige initiatieven gericht waren op samenwerking op wereldniveau, was Beyen van mening dat meer kon worden

bereikt door regionale samenwerking. De eerste stappen naar economische samenwerking werden in 1948 genomen met het Marshallplan, het uitgebreide Amerikaanse hulppakket aan Europa. In ruil hiervoor moesten de Europese landen hun economisch beleid in de OESO coördineren. Naar aanleiding van de Schuman-verklaring van 9 mei 1950 werd in 1952 de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal opgericht. Het uiteindelijke doel hiervan was om oorlogen in Europa onmogelijk te maken.

Beyen op de Conferentie van Messina, waar hij zijn plan voor economische samenwerking in Europa introduceerde.

Het plan Beyen

Beyen had echter een nog grotere samenwerking tussen Europese landen voor ogen. Hij beseftte dat het heel moeilijk zou zijn om in die tijd politieke integratie te bereiken. Hij slaagde er wel in zijn nationale en internationale collega's ervan te overtuigen dat verdere voortgang kon worden geboekt met verdere economische samenwerking waarna volgens hem politieke eenwording vanzelf zou volgen. Met dit in het achterhoofd stelde hij het plan-Beyen op. Door zijn ervaring in de internationale wereld van financiën en bankzaken wist hij dat problemen zoals handelsbelemmeringen en werkloosheid niet gemakkelijk op nationaal niveau konden worden opgelost en een meer internationale aanpak vereisten.

Ondanks terughoudendheid en zelfs enig werkelijk verzet binnen de Nederlandse regering slaagde hij er begin jaren vijftig in om het plan zowel bij de onderhandelingen over de Europese Defensiegemeenschap als tijdens de besprekingen over de Europese Politieke Gemeenschap naar voren te brengen.

Een gemeenschappelijke markt

Hij kon aanvankelijk op weinig steun rekenen, vooral omdat de Franse regering toentertijd niet in verdere economische integratie was geïnteresseerd. Hierin kwam echter verandering toen de geplande Europese Defensiegemeenschap in duigen viel omdat het Franse parlement besloot het verdrag niet te ratificeren. Omdat zowel de geplande defensiegemeenschap als een politieke gemeenschap van de baan was, ontstond er een impasse. Hierdoor werd het plan-Beyen weer voor het voetlicht gebracht. Het plan stoelde op het concept dat volledige economische samenwerking nodig was, niet alleen op het gebied van kolen en staal, maar in het algemeen. De oplossing was daarom een algehele gemeenschappelijke markt, in de lijn van de samenwerking tussen België, Nederland en Luxemburg die in 1944 met de Benelux-overeenkomst tot stand was gebracht. De Benelux-landen koppelden, onder leiding van de Belgische minister Paul-Henri Spaak, Beyens ideeën aan een Frans plan voor een Gemeenschap voor Atoomenergie. Beyen kreeg daarnaast de gelegenheid om in 1955 tijdens de Conferentie van Messina zijn plannen uiteen te zetten. Hij legde uit dat politieke eenheid niet mogelijk was zonder een gemeenschappelijke markt met enige gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het economisch en sociaal beleid, en een supranationale autoriteit. De andere deelnemers van de conferentie waren het hiermee eens. Het gevolg hiervan was dan ook dat zes landen in maart 1957 de Verdragen van Rome ondertekenden waardoor de Europese Economische Gemeenschap en Euratom tot stand kwamen.

Beyens rol is in de jaren erna vaak over het hoofd gezien, maar zijn werk was in de jaren vijftig belangrijk voor het Europese integratieproces. Hierdoor verdient hij een plaats tussen de vooraanstaande figuren die we nu de grondleggers van de Europese Unie noemen. Hij zal nog lang worden herinnerd als degene die op een cruciaal moment het Europese project weer op de rails zette.